

CODUL DE ETICĂ ȘI DEONTOLOGIE PROFESIONALĂ A CERCETĂTORILOR ȘI CADRELOR UNIVERSITARE

I. Dispoziții generale

1. Codul de etică și deontologie profesională a cercetătorilor și cadrelor universitare (în continuare – Codul de etică) este elaborat în conformitate cu legislația Republicii Moldova în domeniul cercetării-dezvoltării și educației și cu tratatele internaționale cu atribuții în domeniu la care Republica Moldova este parte, cu respectarea drepturilor omului și cu cerințele exercitării responsabilităților individuale.
2. Codul de etică ia în considerație reglementările și standardele internaționale privind etica în cercetarea științifică și activitatea didactică, inclusiv [Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene](#), [Carta Europeană a Cercetătorilor și Codul de Conduită pentru Recrutarea Cercetătorilor](#), [Cele mai bune practici pentru asigurarea integrității științifice și prevenirea conduitei incorecte](#), [Bunele practici în domeniul cercetării științifice](#).
3. Codul de etică are drept scop precizarea principiilor și regulilor de conduită morală și profesională obligatorii, stabilirea responsabilităților și procedurilor naționale necesare pentru asigurarea conformității activităților științifice și științifico-didactice din Republica Moldova cu normele etice acceptate de către comunitatea științifică internațională.
4. Cadrul etic și deontologic definit de prezentul Cod este aplicabil cercetătorilor și cadrelor universitare din Republica Moldova care înaintează solicitări la Consiliul Național pentru Acreditare și Atestare (CNAA) sau desfășoară activități ce țin de competența acestuia, în cadrul proceselor de atestare a personalului științific și științifico-didactic sau de acreditare a organizațiilor din sfera științei și inovării.
5. Aplicarea prezentului Cod nu exclude și nu înlocuiește drepturile și obligațiile legale cuprinse în alte documente ce privesc asigurarea eticii și deontologiei profesionale și nu se substituie altor coduri de etică.

II. Termeni de bază

6. În sensul prezentului cod, termenii de bază sunt definiți după cum urmează:
  - a) **autoplăgiat** - expunerea într-o operă scrisă sau o comunicare orală, inclusiv în format electronic, a unor texte, expresii, demonstrații, date, ipoteze, teorii, rezultate ori metode științifice extrase din opere scrise, inclusiv în format electronic, ale aceluiași sau acelorași autori, fără a menționa acest lucru și fără a face trimitere la sursele originale.
  - b) **buna conduită** - set de reguli etice și profesionale ce trebuie aplicate în scopul realizării unor acțiuni specifice cercetării-dezvoltării și educației;
  - c) **coautor al unei publicații** - orice persoană nominalizată în lista de autori a unei publicații științifice;
  - d) **confecționarea de rezultate sau date** - raportarea de rezultate sau date fictive, care nu sunt rezultatul real al unei activități de cercetare-dezvoltare;

- e) **confidențialitate** - păstrarea secretului asupra cercetării științifice aflată în desfășurare sau recent finalizate, asupra evaluării proiectelor, precum și asupra persoanei acuzate de fraudă și asupra persoanei care face o sesizare;
  - f) **conflict de interese** – situația de incompatibilitate în care se află o persoană juridică sau fizică care are un interes personal ce influențează imparțialitatea și obiectivitatea activităților sale în evaluarea, monitorizarea, realizarea, raportarea activităților de cercetare – dezvoltare; interesul personal include orice avantaj pentru persoana în cauză, soțul/soția, persoane aflate în relații înrudite prin sânge sau adopție (părinți, copii, frați, surori, bunici, nepoți, unchi, mătuși) sau relații de rudenie prin afinitate (cumnat, cumnată, socru, soacră, ginere, noră), sau pentru organizația din sfera științei și inovării din care face parte;
  - g) **eroare** - greșeală neintenționată, datorată insuficienței informării, insuficienței practici profesionale, sau entuziasmului științific exagerat; depistarea erorii impune autorului ei obligația de a o denunța public;
  - h) **evaluare** – aprecierea rezultatelor cercetării științifice, a cercetătorilor și a organizațiilor din sfera științei și inovării, prin folosirea unor criterii calitative și cantitative;
  - i) **falsificare de rezultate sau date** - raportarea selectivă sau respingerea datelor ori a rezultatelor nedorite; manipularea reprezentărilor sau a ilustrațiilor; defectarea aparatului experimental ori numeric pentru a obține datele dorite fără a raporta despre defectările efectuate;
  - j) **fraudă în știință** - acțiunea deliberată de confecționare a datelor și rezultatelor, falsificarea, plagierea, înstrăinarea ilicită a rezultatelor cercetării științifice sau alte procedee care se abat de la bunele practici acceptate de comunitatea științifică și care au ca scop obținerea unor avantaje;
  - k) **paternitate** - calitatea de autor al unui produs științific;
  - l) **plagiat** - expunerea într-o operă scrisă sau o comunicare orală, inclusiv în format electronic, a unor texte, expresii, idei, demonstrații, date, ipoteze, teorii, rezultate ori metode științifice extrase din opere scrise, inclusiv în format electronic, ale altor autori, fără a menționa acest lucru și fără a face trimitere la sursele originale;
  - m) **produs științific** - publicație, brevet de invenție, produs industrial, agricol, tehnologie, program de calculator și altele asemenea, obținut în urma activității de cercetare-dezvoltare și care poate face obiectul proprietății intelectuale;
  - n) **proprietate intelectuală** – totalitatea mijloacelor prin care o idee este difuzată (carte, articol, suport electronic, audio-video etc.), precum și dreptul de autor corespunzător; după caz, proprietatea intelectuală se poate referi și la tezele de doctorat; lucrarea semnată de mai mulți autori aparține fiecăruia dintre ei; dacă ideea n-a fost difuzată printr-unul din mijloacele menționate ea nu reprezintă o proprietate intelectuală;
  - o) **sanctiune** – pedeapsă aplicată persoanei fizice sau juridice, care nu respectă reglementările bune conduite în activitatea de cercetare științifică, dezvoltare tehnologică și inovare;
7. Comisia de etică a CNAA va interpreta și preciza, în caz de necesitate, aceste și alte noțiuni ce se referă la fraudă științifică, având în vedere bunele practici internaționale.

III. Principii generale în activitatea științifică și științifico-didactică

- 8. Buna conduită a cercetătorilor științifici și a cadrelor universitare este asigurată de respectarea următoarelor principii generale: libertății de cercetare; demnității; integrității; precauției; responsabilității și binefacerii; atitudinii profesionale; bunelor practici și a dezvoltării profesionale continue; exploatării și diseminării rezultatelor.
- 9. Principiul libertății de cercetare constă în libertatea de gândire și de exprimare și libertatea de a identifica metode prin care să se rezolve probleme și:

- a) se asigură prin acces liber la sursele de informare; schimb liber de idei; necenzurarea produselor științifice;
  - b) este limitată de necesitatea respectării drepturilor omului; a protecției animalelor; protejării mediului ambiant.
10. Principiul demnității constă în obligația de a desfășura activitățile de cercetare-dezvoltare manifestând respect față de ființele vii și în particular față de om ca ființă rațională, netratându-le niciodată doar ca mijloc, ci întotdeauna ca valoare supremă.
  11. Principiul integrității constă în exercitarea activității cu onestitate, corectitudine și spirit colegial, în deplină concordanță cu celelalte principii etice, fără nici o ingerință din afară. Cercetătorii trebuie să adere la practicile etice recunoscute și principiile fundamentale ale eticii, corespunzătoare disciplinei (disciplinelor) lor.
  12. Principiul precauției constă în obligația de a clarifica gradul de precizie, respectiv de risc ce caracterizează rezultatele cercetării-dezvoltării. În desfășurarea activităților de cercetare-dezvoltare vor fi luate în considerare toate consecințele care pot fi prezise (prevăzute, anticipate) pe baza datelor științifice, alături de acelea a căror probabilitate nu poate fi negată chiar dacă nu este dovedită științific.
  13. Principiul responsabilității și binefacerii constă în asigurarea că activitățile sunt relevante pentru societate, produc beneficii sociale sau economice și că se realizează un echilibru între interesele individuale și cele colective. El poate fi atins prin:
    - a) evitarea dublării cercetărilor realizate anterior;
    - b) respectarea proprietății intelectuale și a proprietății comune a datelor în cazul cercetărilor realizate în colaborare;
    - c) respectarea principiilor unui management financiar corect, transparent și eficient;
  14. Principiul atitudinii profesionale constă în cunoașterea și respectarea reglementărilor care vizează domeniul lor de activitate, inclusiv:
    - a) familiarizarea cu obiectivele strategice care guvernează domeniul lor de cercetare și cu mecanismele de finanțare;
    - b) familiarizarea cu reglementările la nivel național, sectorial sau instituțional care guvernează condițiile de formare profesională sau de activitate;
    - c) obținerea aprobărilor necesare înainte de începerea activităților sau de accesarea resurselor oferite.
  15. Principiul bunelor practici și a dezvoltării profesionale continue constă în îmbunătățirea permanentă a activității prin:
    - a) adoptarea de bune practice în domeniu, inclusiv luarea măsurilor necesare pentru protejarea sănătății și pentru siguranță;
    - b) prin actualizarea și extinderea aptitudinilor și competențelor lor, care nu se poate restrânge doar la formarea profesională formală, ateliere, conferințe și e-educație.
  16. Principiul exploatarei și diseminării rezultatelor prevede că, cercetătorii trebuie să se asigure că rezultatele cercetării lor sunt exploatate și diseminate:
    - a) prin comunicate, transferate într-o altă cercetare sau, dacă este posibil, comercializate;
    - b) prin informarea societății într-un astfel de mod încât ele să fie înțelese de nespecialiști, prin aceasta îmbunătățindu-se înțelegerea științei de către public.

IV. Asigurarea normelor de bună conduită

17. Normele de bună conduită în activitatea științifică și științifico-didactică se referă la respectarea legii; garantarea libertății în cercetarea științifică și în învățământ; respectarea principiilor bunei practici științifice; asumarea responsabilităților.
18. Normele de bună conduită în activitatea științifică și științifico-didactică includ: norme de bună conduită în activitatea științifică; norme de bună conduită în activitatea de comunicare, publicare, diseminare și popularizare științifică; norme de bună conduită în activitatea de evaluare a

rezultatelor științifice și științifico-didactice; norme de bună conduită în funcțiile de conducere în activitățile științifice și științifico-didactice; normele de bună conduită privind respectarea ființei și demnității umane, evitarea suferinței animalelor și ocrotirea și refacerea mediului natural și a echilibrului ecologic.

19. Onestitatea cercetătorului este un element de bază pentru buna conduită în cercetarea științifică și activitatea didactică:
  - a) onestitatea cercetătorului științific asigură respectarea contribuțiilor predecesorilor, concurenților și partenerilor și conduce la diminuarea numărului de erori și exagerări;
  - b) cercetătorii științifici și cadrele universitare trebuie să se comporte astfel încât să edifice, să păstreze și să consolideze încrederea publicului în onestitatea, corectitudinea și imparțialitatea sa;
  - c) personalul științific și științifico-didactic trebuie să evite orice activitate care i-ar putea afecta credibilitatea, obiectivitatea și imparțialitatea.
20. Cooperarea și colegialitatea în grupurile de cercetare științifică reprezintă o protecție față de erorile științifice și față de fraudă, asigurând transparența rezultatelor și conducând la creșterea valorii produselor științifice.
21. Respectul față de proprietatea intelectuală și față de probitatea intelectuală evită cazurile de fraudă sau plagiat.
22. Originalitatea și calitatea produselor științifice trebuie să primeze asupra cantității la evaluarea rezultatelor cercetării științifice.
23. Datele primare care au condus la ieșirea pe piață a produsului științific trebuie păstrate, în condiții de siguranță, pe toată durata stabilită de unitatea sau instituția de cercetare-dezvoltare. Datele primare trebuie să permită reproductibilitatea produsului științific și în alte grupuri de cercetare.
24. Datele contradictorii, diferențele de concepție experimentală sau de practică, diferențele de interpretare a datelor, diferențele de opinie sunt factori specifici cercetării – dezvoltării și nu constituie abateri de la buna conduită în cercetare. Îndoiala asupra propriilor rezultate poate conduce la eliminarea erorilor.
25. Cercetătorii științifici și cadrele universitare trebuie să respingă și să nu accepte posibile conflicte de interes, având următoarele obligații pentru evitarea unor astfel de situații:
  - a) să furnizeze informații legate de interesele financiare relevante pentru activitățile de cercetare-dezvoltare;
  - b) să furnizeze, la cerere, informații privind implicarea în organizații bazate pe valori religioase sau politice care ar putea să influențeze activitatea de cercetare-dezvoltare;
  - c) să declare imediat conflictul de interese în care s-ar putea afla la un moment dat și să-și clarifice poziția față de această situație.
26. Cercetătorii științifici au datoria de a sesiza conducerea instituției din care fac parte atunci când constată că rezultatele cercetării-dezvoltării au un efect negativ asupra societății sau sunt constatate abateri de la normele morale.

V. Abaterile de la normele de bună conduită

27. Abaterile grave de la buna conduită în cercetarea științifică și activitatea universitară sunt următoarele:
  - a) plagiarea rezultatelor sau publicațiilor altor autori;
  - b) confecționarea de rezultate sau date și prezentarea lor ca date experimentale, ca date obținute prin calcule sau simulări numerice pe calculator ori ca date sau rezultate obținute prin calcule analitice ori raționamente deductive;
  - c) falsificarea de date experimentale, de date obținute prin calcule sau simulări numerice pe calculator ori de date sau rezultate obținute prin calcule analitice ori raționamente deductive;

- d) introducerea de informații false în solicitările de atestare sau de evaluare: în dosarele pentru conferirea gradelor științifice și a titlurilor științifice și științifico-didactice, în dosarele pentru echivalare și recunoaștere a gradelor și titlurilor obținute în străinătate, în dosarele pentru abilitarea cu drept de conducere a doctoratului, în rapoarte de autoevaluare și evaluare a organizațiilor din sfera științei și inovării sau în alte documente.
28. Abaterile de la normele de buna conduită, în măsura în care nu constituie infracțiuni potrivit legii penale, includ și aspectele legate de: diverse forme de discriminare; nedezvăluirea conflictelor de interese; nerespectarea confidențialității, abuzul de autoritate cu diverse efecte, obstrucționarea activității de cercetare-dezvoltare, obstrucționarea activității unor comisii de etică sau de evaluare, precum și nerespectarea prevederilor și procedurilor legale.
29. În procesul de activitate științifică abateri de la norme de bună conduită mai reprezintă:
- îngreunarea deliberată, împiedicarea sau sabotarea activității de cercetare-dezvoltare a altor persoane, inclusiv prin blocarea nejustificată a accesului la spațiile de cercetare-dezvoltare, prin avarierea, distrugerea ori manipularea aparaturii experimentale, a echipamentului, a documentelor, a programelor de calculator, a datelor în format electronic, a substanțelor organice sau anorganice ori a materiei vii necesare altor persoane pentru derularea, realizarea sau finalizarea activităților de cercetare-dezvoltare;
  - neînregistrarea și/sau nestocarea rezultatelor, precum și înregistrarea și/sau stocarea eronată a rezultatelor;
  - ascunderea sau înlăturarea rezultatelor nedorite.
30. În procesul de publicare și diseminare a rezultatelor științifice se constituie în abateri de la normele de bună conduită și:
- autoplagiatul;
  - publicarea repetată a acelorași rezultate ca elemente de noutate științifică, fără a se menționa sursa inițială și/sau cu adăugiri ne semnificative;
  - interpretarea deliberat distorsionată a rezultatelor și deformarea concluziilor;
  - nerecunoașterea metodologiilor și a rezultatelor altor cercetători ca sursă de informare, prezentarea deliberat deformată a rezultatelor altor cercetători;
  - neatribuirea corectă a paternității unei lucrări;
  - inclusiunea în lista de autori a unei publicații științifice a unuia sau mai multor coautori care nu au contribuit semnificativ la publicație ori excluderea unor coautori care au contribuit semnificativ la publicație;
  - inclusiunea în lista de autori a unei publicații științifice a unei persoane fără acordul acesteia;
  - publicarea sau diseminarea neautorizată de către autori a unor rezultate, ipoteze, teorii ori metode științifice nepublicate.
31. În procesul de evaluare a rezultatelor științifice și științifico-didactice se consideră abateri de la normele de bună conduită:
- nedezvăluirea situațiilor de conflicte de interese în realizarea de evaluări;
  - lipsa de obiectivitate și nerespectarea confidențialității în evaluare;
  - discriminarea, în cadrul evaluărilor, pe criterii de vârstă, etnie, sex, origine socială, orientare politică sau religioasă, orientare sexuală ori alte tipuri de discriminare;
32. În categoria abaterilor de la normele de bună conduită de către persoanele cu funcții de conducere se includ:
- însușirea nemeritată a calității de autor sau coautor al publicațiilor persoanelor din subordine pentru sine sau pentru soți, persoane aflate în relații înrudite prin sânge sau adopție (părinți, copii, frați, surori, bunici, nepoți, unchi, mătuși) sau relații de rudenie prin afinitate (cumnat, cumnată, socru, soacră, ginere, noră);
  - abuzul de autoritate pentru a impune nejustificat propriile teorii, concepte sau rezultate asupra persoanelor din subordine;
  - obstrucționarea activității unei comisii de etică sau de evaluare din cadrul CNAA;

- e) nerespectarea prevederilor și procedurilor legale destinate respectării normelor de bună conduită în activitățile științifice și științifico-didactice prevăzute în prezentul Cod.
33. Constituie abateri de la normele de buna conduită, prin asociere:
- a) participarea activă în abateri săvârșite de alții;
  - b) cunoașterea abaterilor săvârșite de alții și nesesizarea comisiei de etică a instituției sau, în lipsa acesteia, a Comisiei de etică a CNAA;
  - c) coautoratul publicațiilor conținând date falsificate sau confecționate.

VI. Sancționarea abaterilor de la normele de bună conduită

34. Procedurile de constatare a abaterilor și identificare a vinovaților sunt coordonate de către Comisia de Etică a CNAA, în conformitate cu Regulamentul de funcționare a acesteia.
35. După constatarea abaterilor, Comisia de etică propune Comisiei de Atestare sau, după caz, Comisiei de Acreditare a CNAA, aplicarea sancțiunilor pentru cei vinovați.
36. Sancțiunile au și rolul de a preveni cazurile de abatere de la etica științifică și de a păstra prestigiul cercetării științifice. Ele pot fi morale sau disciplinare.
37. Sancțiunile morale includ interdicția de a activa în:
- a) comisiile de experți ale CNAA;
  - b) consiliile științifice specializate;
  - c) comisiile de evaluare a organizațiilor din sfera științei și inovării ale CNAA;
  - d) seminarele științifice de profil;
  - e) calitate de expert confidențial al CNAA;
  - e) alte comisii a căror activitate ține de atribuțiile CNAA.
38. Sancțiunile disciplinare includ:
- a) retragerea calității de conducător de doctorat pentru o teză sau pentru o perioadă;
  - b) retragerea (inițierea) gradelor științifice de doctor și doctor habilitat;
  - c) retragerea (inițierea) titlurilor științifice / științifico-didactice de conferențiar universitar, conferențiar cercetător, profesor universitar sau profesor cercetător;
  - d) anularea acreditării unei organizații din sfera științei și inovării;
  - e) alte sancțiuni ce țin de competența CNAA.
39. La recomandarea Comisiei de Etică, CNAA poate propune organizațiilor din sfera științei aplicarea unor sancțiuni de țin de competența lor.
40. În cazul constatării, de către Comisia de etică, a unor abateri de la normele de bună conduită în dosarele aflate în examinare la CNAA, Comisia de Atestare sau, după caz, Comisia de Acreditare a CNAA, va respinge aceste dosare cu eventuala aplicare a sancțiunilor stipulate mai sus. Perioada după care pot fi reexamineate dosarele respective depinde de gravitatea abaterii.
41. Sancțiunile prevăzute la art. 35 și 36 nu absolvă pe cei vinovați de aplicarea altor prevederi ale legislației în vigoare.

VII. Dispoziții finale și tranzitorii

42. Se recomandă organizațiilor din sfera științei și inovării să instituie comisii de etică instituționale și să elaboreze propriile coduri de etică, care ar stipula modul de primire a sesizărilor, etapele de examinare a cazurilor, formele de desfășurare a investigațiilor, procedura de luare a deciziilor și modalitatea de păstrare a documentelor și rezultatelor examinării sesizărilor.
43. Prezentul cod intră în vigoare după aprobarea acestuia de către Comisia de Atestare și Comisia de Acreditare a CNAA.